

Szindikalizmus és szociáldemokrácia.*

Valamely ország szakszervezeti mozgalmát ép oly kevésbé lehet csupán statisztikai táblázatok alapján megítélni, amint szocialista mozgalmára vonatkozólag sem nyerünk alaposabb tájékozást egyedül programjából. Majdnem valamennyi szocialista párt programja nagyjából egyenlő — és az elméleti véleményekben mégis mily különbségeket találunk! Másrészt: mily különbözők a legnépszerűbb jelszavak, a leghatásosabb harci riadók — és a gyakorlatban mégis mily egyhangúság, az akcióban mily egyöntetűség! A szakszervezeti mozgalomban ép ilyen a helyzet. A németek *neutralitása* más, mint az amerikaiaké; a franciák *direkt akciója* elüt az olaszokétól, stb.

Valamely ország munkásmozgalmának helyes megítéléséhez és értékeléséhez kell, hogy fölszabadítsuk magunkat a jelszavak alól és hogy ellentálljunk az általános egyenlősítés vágyának. Igazi francia

* E dolgozat alap gondolatát még 1906-ban — akkor még betegen — leváztaltam a *Budapesti Napló* karácsonyi albuma számára *A szocializmus átalakulása* c. cikkben. Mostani formájában a *Mouvement Socialiste* számára íródott s nem is volt szándékom, hogy magyarul kiadjam. Magyarország gazdasági és politikai állapota egyelőre terméketlen talaj a szindikalizmus tanai számára, és én nem is hiszem, hogy egyhamar kedvezőbb szelek hajthatnák ez országban a munkásmozgalom azon irányát, amely, nézetem szerint, a szocialista mozgalom jövő átalakulásának útját jelzi. Én úgy látom, hogy Magyarország sajátos politikai és társadalmi viszonyai jó ideig hol tisztán parlamentáris-politikai, hol az erőszakos gazdaságpolitikai harcok végleteibe hajtják a munkásságot és soká fog tartani, amíg az ország gazdasági fejlőd-

forradalmi szindikalista, aki erre nem volna képes, zűrzavart és ellentmondást látna abban, hogy egy Arturo Labriola képviselőjelöltséget vállal, hogy egy Michels duzzog, amiért a németek nem akarnak energikusabban harcolni a demokratikus szabadságokért, hogy egy Kricsevszky miképpen vehet részt az abszolutizmus elleni küzdelemben. Nem értené meg, hogy egyes országok szocialistái mint alkalmazhatják a direkt akció fegyvereit oly harcban, amely parlamenti politikai célokért, pl. az általános választójogért folyik, anélkül, hogy a látszólagos ellentétnek tudatára ébrednének, hogy hatalmas szakszervezetek miképp küzdhetnek ugyanazon szervezettel fölvaltva majd tisztára gazdasági, majd pedig ismét politikai célokért, hogy nem hanyagolják el a gazdasági mozgalmat, de azért a másiktól sem engednek. Mindezek oly ellentmondások, amelyek látszólag nem nagyon segítik elő a munkásmozgalom minden jelenségének egységes szemlélését. Mégis, ha ezen irányok és konkrét jelenségeik egységes értékelésére vágyunk, nem térhetünk ki ama kérdés elől, hogy a nagy társadalmi harcban minő szerep jut a munkásmozgalom egyes irányainak. A nagy kérdés, amely évek óta uralkodik a szocialista és szakszervezeti kongresszusokon és amely foglalkoztatni fogja bizonyára még éveken keresztül mindkét tábor teoretikusait és praktikusait: *A párt és a szakszervezet* problémája, kétségtelenül egyúttal a szocializmus kérdése is.

désének beteges egyenlenségei nem kínozzák majd szünetlen görcsös, ideges rángatózásokban egész politikai életünket, hogy minduntalan újra eltipródjanak a jövő rend fáradsággal elültetett csírái. Ebben a felemás, befejezetlen, még a múltak kínjaiban vajjúdó országban kihez szólhatna a szocializmus azon iránya, amely a legfejlettebb országok társadalmi szükségleteinek kifejezése!? Ha mégis arra szántam magam, hogy dolgozatomat magyarul is kiadjam, annak oka a következő: Úgy tetszik, hogy a legközelebb jövő idők súlyos megpróbáltatások viharával fenyegetik a magyar munkásmozgalmat. A súlyos gyakorlati harcok nyomában kell hogy némi elméleti tisztázódás történjék. Ez nem lehetséges úgy, hogy a külföld újabb elméleti megismeréseit mellőzzük. Bár az elméletnek igen csekély befolyása van a gyakorlatra és az életre, úgy látszik, mégis nélkülözhetlen; és így azt kell hinnem, hogy nem teljesen haszontalan, sőt bizonyos mértékben talán kötelességem is, hogy, amennyiben arra egy embernek hatalma van, ne lassítsam idegen nyelv korlátjával az új szocialista gondolkodásnak a magyar munkásság körébe amúgy is nehéz átszivárgását. Ha pedig ez nem sikerülne, akkor legfeljebb azt vétettem — bár nem szívesen — amit már igen sok magyar író elkövetett és előreláthatólag még igen sok fog megtenni: én is írtam valamit, aminek itt senki sem fogja hasznát látni, ami ha meg nem íródott volna, legfeljebb a papiros- és nyomdaipar kárával járt volna.

Nem kell talán mondanom, hogy amit e cikkemben megírtam, semmi-féle hivatalos *iskolának* a megnyilatkozása. A marxizmust némelyek — és talán nem minden jogosultság híján — azzal gúnyolják, hogy épen olyan

Ha ezen kérdésre felelni tudunk, úgy egyszersmind megtaláltuk a nézőpontot a pártok és szakszervezetek akcióinak megítélésére és értékelésére; ha nem sikerül a felelet, úgy minden konkrét *esetnél* vagy durva empirizmusba, vagy tudománytalan sablonizálásba esünk.

Mi a szocializmus? A marxista fölfogás szerint — és a szocialista teória mai állása mellett minden egyéb *iskolát* figyelmen kívül hagyhatunk — a szocializmus a bérért dolgozó modern proletariátus teoretikus kifejezése (ideológiája), a szükséges cél, amely felé a gazdasági termelés és megosztás ellentétei hajtják. Minthogy „minden osztályharc politikai harc”, a modern munkásosztály harca is az. A szervezet, amellyel ezen cél elérésére törekszik: politikai párt. A neve: a szociáldemokrácia. Így a mai társadalomban a szociáldemokrácia a szocializmusért folyó osztályharc látható hordozója, szükséges politikai szerve; a szociáldemokrácia célja, a párt programjaiban lévő követelések alkotják a szocializmust.

Ha ez a meghatározás helyes volna, ha a szociáldemokrácia tényleg fődné a szocializmust és azt képviselné, akkor minden iparállamban kellene szociáldemokrata pártnak lennie. Mert minthogy a szocializmus a gazdasági ellentmondások egyedüli megoldása s ezáltal szükségszerű ideológiája ama osztálynak, amelynek azon helyzet folytán, melyet a javak termelési és megosztási szervezetében betölt, ezen ellentmondások megoldására törekednie kell: a proletárság osztályharcának mindenütt meg kell teremtenie azon szervezetet, amely egyedül képes ezt a megoldást valóra váltani. És minél fejlődöttebb egy ország, minél hatalmasabb az ipari kapitalizmus, minél nagyobb számú a bérmunkásság,

hivatalos tanai és tanszékei vannak, mint az *official* tudományoknak és elméleteknek, amelyeket *ex cathedra* prelegálnak. A szindikalizmus még nem vitte ennyire. Nagyon fiatal még és — valljuk meg — gyöngye is még. Elméleti képviselői mögött nem állnak seregek, akik megvédelmeznék, de — meg is kötnék. Szavaiért mindenki maga felel. És így az én írásom is csak az én egyéni véleményem, amely sokban eltér az új irány vezető külföldi képviselőinek egymás közt szintén igen különböző véleményétől. Ezt meg kell mondanom, a szindikalizmus védelmére: mert nem szabad, hogy a kritika, amely cikkemet talán ki fogja kezdeni, azt hihesse, hogy a szindikalizmust döntötte meg vele. És az a bíráló, amely ezen egyéni eltérések kielezésével akarna hatni, tartsa mindig, szeme előtt Marx elvét: nem az elmélet a döntő, hanem a gyakorlat. A szindikalista elmélet lehet kezdetleges, sőt gyakorlata is lehet kezdetlegesen ingadozó, de valóságos sikerek: gazdasági és politikai hatás dolgában még sem áll mögötte némely, sokkal jobban megalapozott és sokkal simábban kicsiszolt mozgalmaknak.

Ez persze nem jelenti azt, hogy nem állnám dolgozatom minden szavát.

Cikkemnek magyarra fordításáért Mérő Gyula barátomnak tartozom köszönettel.

annál erősebbnek kellene ezen szervezetnek lennie, annál hatalmasabbnak az ország szociáldemokráciájának.

Tudjuk azonban — és ez érvet a szocializmus és marxizmus sok ellensége alaposan kihasználta — hogy a kulturországok szocialista történelmének tényei ellenmondanak ezen koncepciónak. Angliában, a kapitalizmus klasszikus hazájában, Marxnak nagy kísérleti terén, a legutóbbi időkhöz alig volt számbavehető szocialista mozgalom, oly mozgalom, amely a munkásosztályra is hatott és azt az önálló politikai akció útjára vezette volna. Észak-Amerikában, amely még klasszikusabb kapitalista ország, mert ott a kapitalizmus minden etikai korlátozástól és minden tradicionális szentimentalizmustól menten fejlődhetett, mondhatni még ma sem létezik olyasmi, amit az európai szocializmus mellé lehetne állítani. Sőt még Franciaország, a forradalom klasszikus hazája is nélkülözi az előírt szociáldemokráciát, mert — majd egyesülve, majd ismét szétforgácsolódva — távolról sem tükrözi vissza a modern proletárság osztályhelyzetének ama egységességét, amelynek szükségszerű kifejezője kellene hogy legyen. Ezzel szemben Németországnak sokkal előbb, mielőtt Angliának és az Egyesült Államoknak komoly versenyzője lett a világpiacon, már hatalmasan szervezett szociáldemokrata pártja volt, a választók százezrei s a képviselők tucatjai fölött rendelkezett; Ausztriának a legnagyobb parlamenti frakciója van; Olaszországban a szociáldemokráciának sokszor oly szerep jut, mint a leghatalmasabb *államföntartó* pártoknak. Mikép magyarázhatjuk ezt meg magunknak?

Tudjuk, hogy a kérdés nem maradt válasz nélkül. Az Egyesült Államokra vonatkozólag legutóbb ismét fölhozták, hogy a még létező *szabad föld* az ipari tartalékseregnek a városokból való kivonulását elősegítette s ezáltal csirájában fült meg minden forradalmi mozgalom. De Angliában sem volt szociáldemokrácia, habár ott már régóta nem volt *szabad föld*. Ezen országra nézve iparának a világpiacon való monopóliumában keresték a magyarázatot, amely kapitalistáinak nemcsak megengedte, hanem mint a legegységesebb belátás folyományát szinte parancsolta, hogy a legmesszebbmenő engedmények útján az ipar minden forradalmi rázkódtatásának elejét vegyék. Ami Franciaországot illeti, itt az egységes és — legalább ami a külszint illeti — tiszta proletár szociáldemokrácia hiányát avval magyarázták, hogy a francia nép jelleme individualista és semmi pártfegyelmet nem tűr.

Nem hiszem, hogy ezen magyarázatok fején találják a szöveget, habár részben nem helytelenek. Mert nagyon is gyakran megfelelnek annak, hogy a két angolszász állam, ha nem is szocialista, de

hatalmas szakszervezeti mozgalommal már akkor rendelkezett, amikor Németországban még arról vitatkoztak, hogy mily *értékkel* bírnak a szakszervezetek a munkásosztály részére. És arra nem gondolnak, hogy az állítólag annyira *individualista* francia nép évszázadokon keresztül ugyanazon egyházi és állami szervezet bilincseit hordozta, amely nem kímélte meg a feudális korszakban a többi nemzeteket sem és hogy még ma is az állami közigazgatásban a legridegebb centralizmust nyögi. Oly hirtelen változott volna meg jelleme?

És másrészt: eltekinthetünk-e attól, hogy a németországi munkásság, a német *ipari tartaléksereg* elől sem volt sohasem elzárva a *szabad föld*. Észak-Amerika két évtizeddel ezelőtt alig volt kevésbé könnyen elérhető, mint ma és időnkint elég erős volt a kivándorlás is. De a szociáldemokrácia a kivándorlás dacára is óriási módon fejlődött és ma sem csökkent híveinek száma, amikor pedig Németország Angliának és az Egyesült Államoknak leghatalmasabb versenytársa lett a világpiacon.

Mіндеzen esetekből azt látjuk, hogy a nagy országok gazdasági viszonyai bizonyos időpontban ugyanazok vagy ugyanazok voltak, de hogy ennek ellenére valamennyiüknél nem ugyanazon társadalmi föltételezés fejlődött ki és hogy a politikai fejlődés nem indult ugyanazon irányba. Ebből azt kellene következtetni, hogy a gazdaság és politika állítólagos parallelizmusa nem áll fenn, hogy azon tétel, mely szerint meghatározott gazdasági körülmények szükségszerűleg ugyanazon politikai formákat föltételeznek, helytelen volna.

De ez csupán látszólag van így. A népek gazdasági fejlődésében nagyon ritkák ama korszakok, amikor egy gazdasági típus tökéletesen érvényesül úgy, hogy a megelőző típus maradványait teljesen kiküszöbölte és a reakövetkezőnek első hajtásait még nem engedte kicsirázni. De van ilyen korszak. Volt idő, amikor a feudális nagybirtok hatalmas területek kizárólagos és korlátlan ura volt; más — habár nagyon rövid — időn keresztül a polgárság egy régi gazdasági szervezet romjain következetesen fölépített új gazdasági rendet. Ily időkből látjuk, hogy egyes politikai formák: az állam, a kormányhatalom, a törvényhozás bizonyos berendezése, amelyekről azt szoktuk mondani, hogy meghatározott gazdasági viszonyok tipikus kifejezői és egy bizonyos osztály politikai uralmának tipikus formái, hogy ezen politikai formák szintén tisztán és következetesen keresztül törnek magukat és hogy ritka tisztaságban tárják szemünk elé ezen politikai forma eszmei képzetének reális megjelenését.

Azonban — és erre ügyelnünk kell — csupán formával van dolgunk. És mert csak forma, túlgyakran megtörténik, hogy idegen

tartalom csempészi bele magát és — miközben maga a gazdasági és társadalmi tartalom is elváltozik — maga a forma hamis takaróvá lesz. Az árú hamis lobogó alatt vitorlázik.

Ez mindannyiszor megtörténik, valahányszor egy társadalomban különböző gazdasági típusok vannak meg egyszerre. S minthogy majdnem valamennyi európai ország ily állapotban van, minthogy az uralkodó kapitalista ipari termelés mellett a feudális rend maradványai fönnállanak, holott már egy következő gazdasági szervezet csirái is kifejlődnek, bátran állíthatjuk, hogy ez a normális állapot. Oly társadalmi állapot, amelyben egy tiszta gazdasági típus úgy determinál, hogy benne a társadalmi és politikai fölüléptmény és a gazdasági alap között tökéletes a harmónia: mintegy a fejlődés vége avagy kezdete — *contradictio in adjecto* tehát, ellenmondás önmagával, minthogy a fejlődésnek kezdete vagy vége nem képzelhető. De szükséges föltevés ez, amely nélkül a különböző társadalmi képződmények egymáshoz való viszonyának tudományos magyarázata alig volna lehetséges. Oly ritka kivétel az, hogy szinte egyenlő az eszményítéssel. Ezzel szemben a föntjelzett állapot reálisan létezik. És ezen realításban egész más jelenségeket mutat a gazdaság-politikai parallelizmus. Minthogy egyetlen termelési forma sem egyedül uralkodó, ennek folytán azt látjuk, hogy a legkülönbözőbb osztályok osztozkodnak a politikai hatalomban, látjuk a legkülönbözőbb politikai, erkölcsi és jogi ideológiáknak harcát az uralomért, és — minthogy jelenleg a társadalmi harcok rugóiba és céljaiba még igen csekély a tudományos belátás, sőt a nagy tömegekben szinte egyáltalában nincs meg — látjuk, hogy a legkülönbözőbb osztályok gyakran idegen, sőt ellenséges érdekek és küzdelmek szolgálatában állanak. Politikai hagyományok, az átmenetileg vagy állandóan politikai uralomra jutott osztályok osztályharcainak történelmi különösségei befolyásolják az összes többi osztályok harcát és reájuk nyomják az ő idegen jellemük bélyegét, hamis utakra vezetik, idegen formákba szorítják.

A gazdaság-politikai parallelizmus törvénye ezáltal más fogalmat avagy — ha úgy akarjuk — más magyarázatot nyer: mindegyik osztály társadalmi érvényesülésért, politikai hatalomért küzd, de maga a forma, amelyben ezen harcot folytatja, a politikai célok, amelyeket kitűz, magára a harc lényegére nem engednek föltétlen következtetést. A politikai szabadságjogokért, az állam demokratikus átalakításáért folyó harc nem jelenti tehát szükségszerűleg magának a munkásosztálynak harcát és így a szocializmust; ép így a munkásosztály politikai szervezetének vagy politikai harcának hiánya még nem jelenti azt, hogy a

munkásosztály tulajdonképeni osztály mozgalmá nyugszik, hogy nem folynék az ő különleges társadalmi berendezkedésére, a szocializmusra való előkészület.

Ha már most a nagy nemzetek szociáldemokráciájának és szak-szervezeti mozgalmának történelmi fejlődését ezen szempontból vizsgáljuk, kell, hogy a következő föltűnjék:

Mindazon országokban, amelyekben maga a burzsoázia irányadó be folyást gyakorol a kormányra, parlamentáris-politikai munkásmozgalom csak átmenetileg vagy alig fejlődött ki; mindenütt ellenben, ahol a feudális nagybirtok és a hivatalnok-bürokrácia az uralkodó, többé-kevésbé erős szociáldemokrata mozgalom képződött.

Közelebbről: ahol maga a burzsoázia teremtette meg gazdasági érdekeinek és társadalmi érvényesülésének politikai szerszámain, ott a szocializmus nem fejlődött. Ily országokban a munkásság hivatása egyelőre nem lehetett más, mint az, hogy mint gazdasági osztály alakuljon meg és érvényesüljön. Az általános politikai szabadságjogok, amelyeknek az állam minden polgára részese volt, lehetővé tették ezt neki. Sajátos, a gazdasági helyzetből folyó eleven ideológia természetesen csak akkor fejlődhetik ki, ha mint különálló gazdasági osztály, amely az összes többi osztályoktól gazdasági és társadalmi körülményei által szigorúan el van választva és amely a gazdasági érdek-ellentétnek tudatára ébredt, kialakult.

Mindenütt azonban, ahol a burzsoázia az ő saját politikai szervezetét: a politikai demokráciát nem teremtette meg — akár azért, mert a feudális abszolútizmus és a bürokrácia elleni harcban elbukott, akár azért, mert saját fejlődése oly késő időbe esett, hogy a fejlődöttebb országok burzsoáziájának a munkásosztállyal való összeütközései elijesztő példa gyanánt kellett hogy szolgáljanak — a munkásság, részben az ország gazdasági hátramaradottsága, részben az általános politikai szabadságok hiánya következtében akadályozva volt, hogy mint önálló gazdasági osztály megalakuljon. A munkásság ily országokban átvette a burzsoázia politikai hivatásának teljesítését, átvette ideológiáját: ő lett a burzsoázia politikai örökségének végrendeleti végrehajtója.

Ezt bizonyítja valamennyi szociáldemokrata párt programja. De még inkább, mint a programok, amelyek jó részben szocialista követeléseket is tartalmaznak, bizonyítja ezt gyakorlatuk; és végtére is ez a leglényegesebb. Mert nem az a fontos — Marx igen nyomatékosan hangoztatta ezt — hogy az emberek mit gondolnak, hogy a valóság miként tükröződik öntudatukban, hanem a lényeges:

mit cselekszenek. A gyakorlat, az akció. Messze szétágazhatnak a szocializmus elméleti tételeinek magyarázatában, egyes taktikai elhatározások elméleti indokolása a legkülönbözőbb lehet: de a parlamentáris politika kérdésében, az ú. n. minimális program követelésében mindnyájan egyek — Guesde és Jaurès, Bebel és Vollmar, Ferri és Turati és a többiek. A parlamentáris-politikai demokráciáért, a polgári demokráciáért való harc az, amiben a szociáldemokrata pártok akciója a gyakorlatban kimerül.

Ez magyarázza meg azt, hogy miért erősebb valamely országban a politikai munkásmozgalom, a szociáldemokrácia, mennél hátramaradottabb az társadalmi és politikai demokrácia dolgában. A németországi szociáldemokrácia már oly időben volt az Internacionáléban a legerősebb, amikor a birodalom gazdasági fejlődésfoka távolról sem indokolta a mozgalom ezen erősségét; ellenben a németországi burzsoázia mérhetetlen gyávasága, a fojtogató feudális bürokrácia, a militarizmus, a középkori kasztszellem és rendi önhittség annál jobban előmozdították ezt a fejlődést. Alig különböző a helyzet Olaszországban, Ausztriában és Magyarországon. Ami pedig Franciaországot illeti, úgy ez egy évszázad óta a demokrácia és a cézárok vagy a nagy pénztőke abszolútizmusa között ingadozik: csoda-e, hogy munkásmozgalma annyira szakadozott, hol fölvirágozik, hol tesped, hol szinte kizárólag politikai, hol ismét kizárólag gazdasági irányú. A szociáldemokrácia itt is — és ezt ép ezen országban az utolsó évtized jelenségei eklatánsán bizonyították — a polgári demokrácia előőrse, illetve az intellektuellek és kispolgárok apró csoportjának — a Millebrandok, Vivianik, Briandok és Gérault Richard-oknak hatalmas háttvéje.

II.

Az most a kérdés, hogy a parlamentáris-politikai mozgalommal szemben mily állást foglaljanak el azok a szocialisták, akik a mai szociáldemokrácia lényegének tiszta megértésére jutottak?

A marxista e kérdésre — úgy hisszük — következőképp felelne. Elsősorban is a gazdasági viszonyokat veszi szemügyre. Nem azért, mintha mindent kizárólag a gazdasági tényezőtől, a technika, a termelőviszonyok, az egész gazdasági struktúra automatikus fejlődésétől tenne függővé. Tudja, hogy ahhoz, hogy a gazdasági alapon annak megfelelő társadalmi felülépítmény keletkezzék, szükséges a tömegek akarása, tudatos cselekvése. De azt is tudja, hogy a gazdasági fejlődés oly törvényszerűségnek van alávetve, amely könyörtelenül határozott útra tereli. Meggyőződése, hogy a szocializmus csak akkor valósítható

meg, ha a munka produktivitása oly fokot ért el, amely fölöslegessé teszi a kemény munkakényszert és ha az üzemek oly formákat öltöttek, amelyek megfelelnek a szocializált termelési processzusnak. Az ipari burzsoázia feladata, hogy a termelés ezen fokot elérje. A szocializmus útja a burzsoá *régime*-en visz keresztül.

Ezért azt kell mondania: ha nincs kapitalizmus, nincs szocializmus. Mert ha nincs kapitalizmus, a munka tökéletes produktivitása ki nem fejlődhetik és a szocializált termelés sem. És kapitalizmus nélkül ipari bérmunkás proletariátus sincsen. A szocializmust nem csinálhatják sem a parasztok, sem a kézművesek, sem az intellektuellek. Mert ez nem az ő dolguk. Az ipari bérmunkásság dolga ez.

Ezen fölismerésből következik, hogy a proletárságnak az aktuális politikai kérdésekhez és magához a politikához való állásfoglalását az ország gazdasági fejlődésfokához kell alkalmaznia. A proletariátus nem nézheti egykedvűen a kapitalista gazdaság fejlődési szimptomáit és a burzsoá *régime* eseményeit. Minthogy a kapitalizmus a szocializmus előfutára, már ma, a kapitalista társadalomban is érdeklí mindaz, amiről úgy látszik, hogy a szocializmus felé való fejlődés szempontjából jelentőséggel bír.

Három főcsoportba oszthatók ama általános, társadalmi jellegű jelenségek, amelyek a szocializmus felé való fejlődés tekintetében a munkásosztály szempontjából különös fontossággal bírnak.

Ezek 1. gazdasági, 2. politikai, 3. intellektuális jellegűek.

1. A proletárság legelső érdeke minden egyes ország gyors ipari fejlődéséhez fűződik. Első sorban és főképen azon, már említett okból, mert maga a szocialista társadalmi rend csak a szocializált munka magas produktivitása mellett lehetséges, ez pedig nem érhető el egyedül a mezőgazdaság, még kevésbé a kapitalizmus előtti kisüzem útján. De fontos körülmény még az ipari fejlődés gyorsaságának foka is. Nemcsak azért, mert az óhajt, hogy közvetlen utódaink s talán már mi is jobb létföltételek közé kerüljünk, ezáltal gyorsabb megvalósulás reménye kecsegteti — minek folytán a harci kedv s az áldozatkészség emelkedik — hanem leginkább azért, mert általánosan megfigyelt tény, hogy a kedvező gazdasági konjunktúrák s a fölfelé törő ipari fejlődés ideje egyúttal azon idő is, amikor a munkásság forradalmi szelleme a legélénkebb s osztályharca a legerélyesebb. A szocializmusnak igen lényeges pszichikai előfeltétele az, hogy a munkásságot minél gyakrabban s minél tartósabban tartsa a forradalmi hangulat lelki tréningjében, hogy lelkébe oltsa a lázadás

állandó szellemét, amelyet semmi körülmény közt se nyomhasson el a szolgaság szelleme.

Ebből azonban egyáltalában nem következik, hogy a munkásosztály „a gyorsabb ipari fejlődés érdekében” úgynevezett iparfejlesztési politikát üzzön, hogy pártolja a szubvenciókat és a prémiumokat, a gyarmatpolitikát s az exportpolitikát, sőt mi több — amit különösen Francia-, Olasz- és Magyarország és egyéb iparilag hátramaradott országokban nem egy szocialista (bár gyakran csak szemérmes célzás formájában) a munkásságnak ajánlott, — hogy a *gyöngé* iparnak *kíméleti időt* engedjen, hogy akadálytalan fejlődésének érdekében *ideiglenes* fegyverszünetet kössön a kapitalistákkal. Fejtetegeink távolról sem akarják *az ipari békét*, ezt a legújabb jelszót, amelyet ma nemcsak kifejezetten polgári ajkáról hallunk, új érvekkel támogatni.

Ép ellenkezőleg. Ha a harc — az individuális vagy a csoportos harc — a természetes fejlődés mozgató ereje, akkor egyúttal a társadalmi fejlődésnek is förűgója. „Minden eddigi társadalom története osztályharcok története.” Seholy sincs igazi, viruló gazdasági fejlődés, ahol a gazdasági osztályok azt hiszik, hogy harcukat kölcsönös szívességekkel, gazdasági és politikai csereüzletekkel, állami protekcióval helyettesíthetik. Nézzük ama országok iparának fejlődését, ahol az ipari burzsoáziának nem volt bátorsága, hogy komolyan nekitámadjon a feudális nagybirtoknak. Még oly hatalmas rendszabály, mint a védővám — az az ezerjófű, amelyet a nagybirtok saját érdekében az iparnak is szívesen engedélyez — sem segíthet sokat rajta. Ma még nagyon kérdéses, hogy a védővám csak egyetlen esetben is teremtett volna ipart. A keleteurópai országok tapasztalatai nem támogatják ezt a föltevést. Az azonban bizonyos, hogy a már fennálló ipari vállalatokra többnyire elernyesztő hatással van, mert a vállalkozókat fölmenti a kényszerűség alól, hogy iparáguk fejlődésének érdekében folytonosan széles látókörrrel s friss vállalkozói szellemmel dolgozzanak. Franciaország szolgálhat példaképen. Még nagyobb mértékben áll ugyanez a prémiumokról és a szubvenciókról, amelyek befolyásos, hatalmas iparosok csoportjainak, sőt néha egyes embereknek szánt személyes ajándékoknál többnyire nem jelentenek egyebet. Ezáltal hathatósabb módon léphetnek föl munkásaikkal szemben, illetve ezzel rekompenzálhatják ama veszteségeket, amelyek őket a munkásmozgalom következtében érték, viszont azonban egyenesen meggátolják, hogy ezen veszteségeiket a termelési mód javításával igyekezzenek kiegyenlíteni. Ami végül a sztrájkokat illeti: ha a sztrájk és a szabadság és függetlenség szellemének fokozódása a kedvező gazdasági konjunktúrák szub-

jektív reflexe, akkor maguk a sztrájkok a frissebb ipari fejlődés szükségszerű tünetei.*)

A sztrájkok hiánya ép az ipar hanyatlását jelzi s a sztrájkok épen nem teszik tönkre — amint ezt néhány *szocialista* is állítja — az ipart.

A munkásságnak ilyformán semmi oka, hogy a gazdasági harcot ú. n. *békésebb* formákba szorítsa. Ép ellenkezőleg: főcélja legyen az, hogy e harcot élessze, hogy a legnagyobb energiával s a legnagyobb kíméletlenséggel vigye, nemcsak saját közvetlen, de nem kevésbé ama gazdasági fejlődés érdekében, amelynek gyorsított menete az egész társadalmat gyorsabban viszi jobb rendszer felé. És kell, hogy a munkásság az ő összes különleges eszközeivel iparkodjék meggátolni, hogy a munkáltatók ne lassíthassák s ne tartóztathassák föl állami védelemmel — saját kényelmük s a munkásosztály közvetlen és közvetett kárára — ezt a fejlődést.

2. A munkásosztály politikai napi érdekei már kevésbé fontosak ama érdekeknél, amelyek a kapitalista társadalmon belül a gazdasági fejlődéshez fűződnek.

Ha a munkásmozgalommal kapcsolatban politikáról beszélnek, akkor Nyugat-Európában általában és a szocialisták is leginkább ez alatt egyet értenek: a parlamenti tevékenységet.

Úgy hisszük, fölösleges annak hosszabb taglalása, hogy a parlamentarizmus egyáltalában nem fedi a politika fogalmát. A parlamenti akció csak része a politikainak. Politika alatt ama tevékenységek összességét értjük, amelyek az államnak és szerveinek befolyásolására irányulnak. A fogalmi meghatározás szempontjából mellékes, vajjon ezen befolyásolás közvetlen vagy közvetett-e és pozitív vagy negatív intézkedést céloz-e; a lényeges az, hogy mindenkor a közhatalomról, az államról, a törvényhozás és végrehajtás szerveiről van szó.

Ezen fogalmak meghatározása egyáltalában nem szörszálhasogatás. Úgy hisszük, hogy a szindikalizmust sok tévedéstől — melyek sokszor sodorták ferde helyzetekbe — óvta volna meg, ha a parlamentarizmust, a politikát s az államot nem azonosították volna némelyek oly durva kézzel. Anarkista minta szerint a politikával elvből mítsem törődni,

*) Legutóbb Charles Rist Angol-, Francia-, Olasz-, Németországra s Belgiumra vonatkozó gazdag statisztikai anyaggal kiválóan világította meg ezen, már nem új tételt. Következtetései így hangzanak: „Bármilyen legyen is a sztrájkokról való vélemény a társadalmi nézőpontból, a gazdasági szempontból fejlődésüket kedvezőtlen tünetnek nem mondhatjuk. Sőt ellenkezőleg, épen a fejlődő ipari aktivitás jelei.” L. cikkét a *Revue d'économie politique* 1907. évi folyamában: *La progression des grèves en France symptomatique*.

mert a parlamentarizmus része a politikának, nem jelent egyebet, mint a realitásról tudomást venni — nem-akarni. De csak nem-akarni, mert a kivitelnél már más a helyzet: maga az állam — sajnos — realitás és csak oly munkásmozgalom volna arra képes, hogy lépésről-lépésre beléje ne ütközzék, amely munkásmozgalom — maga nem realitás.

A munkásosztálynak kétféle fontos érdeke fűződik a közhatalom szervezetéhez.

Minden tömegmozgalom működéséhez és munkálkodásához bizonyos mozgás-szabadságra van szükség. Még akkor is, ha célja tisztára negatív: a rombolás; de ha célja pozitív: saját intézmények alkotása, akkor bizonyos szabadság nélkül nem is létezhet. Ha minden oldalról folytonosan üldözik, ha a személyek és dolgok folytonos tökéletes bizonytalanságban vannak, ha minduntalan arra kényszerítik, hogy saját alkotásai csiráit önmaga széttagolja — akkor úgy egyes személy, mint csoportok számára csak egy út van: a lázadás.

De a modern munkásmozgalom mást is akar. Célja nemcsak rombolás, hanem építés is. Meggyőződése, hogy egy új társadalmi rend csirái már a réginek ménében kell, hogy megteremjenek. A szocialista rendszer meghatározott gazdasági elemei: a szocializált termelési folyamat, az emberi munkát pótló gépüzem stb., már ma kialakulnak a munkásosztály egyenes aktív hozzájárulása nélkül. Viszont a munkásosztály feladata, hogy e fejlődési irányzatot saját céljaira használja s hozzá alkalmazkodjék. Ezt gazdasági szervezeteivel eszközli, amelyek egyrészt mintegy az ő közhatalmának szervei, amelyekkel a megjavított termelési módok és föltételek gazdasági előnyeit megszerzi, s másrészt a jövő nagy nevelő intézetei, amelyekben a munkásokat a szolidáris cselekvésre, az áldozatkészségre, magukat a közakarat alá rendelésre szoktatják és amelyekben természetes differenciálódás a különféle társadalmi funkciók szerveit a saját osztályukból kiválasztja. A modern munkásmozgalom szervezetei nem csupán lázadók pusztá nyomorból fakadt összeverődései, hanem magának a szocialista rendnek példái és kell is, hogy azok legyenek.

Ilyen munkásszervezetek keletkezését és létezését lehetetlen elképzelni a feudális abszolutizmus alatt, amely Nyugat-Európában ma már csupán emlékezetben él, de a Keleten még többé-kevésbé hatalmas. Az elemi politikai jogok: a véleménynyilvánítás, az egyesülés és gyülekezés joga nélkül alig lehetséges konstruktív munkásmozgalom, mert az állam üldözéseinek elhárítása fölemészti minden energiáját. ezek a politikai szabadságjogok az ú. n. politikai demokrácia lényeges alkotórészei. A demokrácia csikarta ki ezeket a feudális

abszolutizmustól. A politikai hatalom szempontjából ezek nem jelentenek egyebet, minthogy a közhatalom egy része a bürokráciáról az *alattvalókra* szállt; jelentik az államhatalom korlátozását.

A proletariátusnak tehát legsajátosabb érdeke, hogy ezen demokratikus szabadságokat biztosítsa magának. Mondhatnák ugyan némelyek: ugyan mennyibe veszik az uralkodó osztályok a törvényeket, az alkotmányokat, a biztosított jogokat!? Igaz: nem nagyon respektálják. De minden osztály, méginkább az elnyomottak osztálya — ha hatalmának tudatára ébred — így tesz. Nem az osztályokról, hanem az államról van szó és a burzsoázia államánál rosszabb az, amelyben a feudális-arisztokrata bürokrácia parancsol. Kérdezzék csak meg az orosz munkásokat, hogy a bürokratikus abszolutizmus elleni harcban miért áldozzák föl életüket? Mert a feudális-abszolút állam — nem törődve a következményekkel — könyörtelenül üldözi a munkásosztály minden megmoccanását, ellenben még a burzsoá abszolutizmus sem létezhet némely politikai jogok nélkül, hogy a bürokráciával szemben saját érdekeit megvédhesse. Ez a modern ipar és kereskedelem természetéből folyik.

A burzsoázia — ugyanazon érdekellentétnél fogva, amelynek következtében bizonyos politikai szabadságjogok relatív híve — a bürokratikus abszolutizmussal szemben minden képviseleti rendszert előnyösebbnek tart. Jelenleg a parlament a legalkalmasabb ellenőrző szerv az állam pénzügyi kezelésére, ami a burzsoáziát fölötte nagy mértékben érdekli. Óriási módon emelkednek a modern állam kiadásai, s ugyanolyan mértékben növekednek a bevételek is. A bevételeknek főleg két forrásuk van: a kölcsönök és az adók. A kölcsönök finanszírozása majdnem kizárólag a burzsoázia dolga, az adóteherből pedig annál nagyobb részt kell viselnie, mennél hatalmasabb a feudális nagybirtok politikai befolyása. Ezért kell utakat és módokat keresnie a burzsoáziának, hogy az állampénzek fölhasználását ellenőrizze és befolyásolja. Ezt a parlament útján teszi. —

Abból indultunk ki, hogy a szocializmusnak a kapitalizmus az előfeltétele és hogy a kapitalizmus teljes érvényesülése csak a burzsoázia uralma mellett lehetséges. Minthogy a burzsoázia nem juthat uralomra anélkül, ^ hogy ne gyakorolna döntő befolyást az államhatalomra és minthogy másrészt abszolút állam, amelyben a feudális bürokrácia az úr, kizárja a modern munkásszervezkedés létfeltételeit — ennek folytán nem tagadhatjuk, hogy a munkásosztály bizonyos érdekek fűzik a közhatalomhoz, tehát politikai érdekei vannak.

De nagyon túlbecsülnék a politikai hatalmat, ha a társadalmi eseményekre döntő befolyást tulajdonítanánk annak. Főnt kimutattuk,

hogy a legkülönbözőbb államok politikai fejlődése gazdasági struktúrájuk fejlődésével egyáltalában nem tartott lépést és hogy minden politikai forma alkalmas kifejezője lehet egy gazdasági osztály hatalmának és érdekeinek.

Bármilyen fontos is — sőt ez tulajdonképen a szocializmus kérdése — hogy a munkásosztály az ő saját gazdasági rendje fölél milyen társadalmi és politikai fölülépítményt fog emelni, oly kevésé fogja a mai társadalom politikai szervezete az ő gazdasági szervezetének lényegét érinteni. Itt ismét csak a fejlődés gyorsításáról s biztosabb menetéről van szó.

Másrészt ép oly téves volna azt hinni, hogy a munkásosztály — ha maga venné át a burzsoázia politikai misszióját — képes volna a fejlődés menetét gyorsítani. Akárcsak a közgazdaságban, itt is nem kevésbé áll, hogy a dolgok atyja a harc. Csak a nemesség és az állam elleni harca által lett a burzsoázia politikailag is erős. Klasszikusan erősíti ezt meg Németország. Itt egy junker — Bismarck — behozta az általános választójogot és a parlamentet sokkal előbb, mintsem a burzsoázia vagy a munkásság azt kieroszakolhatta volna. De elképzelheti-e valaki a parlamentarizmus csúfosabb paródiáját, mint a német *Reichstag*? Avagy nevetségesebb konstitucionalizmust? És az összes osztályoknak parlamenti-politikai erőtlenségének oly fokát a feudális nagybirtokkal és a bürokráciával szemben? Úgy hiszem, egy példa sem bizonyíthatná világosabban, hogy minden osztálynak a maga dolgát önmagának kell intéznie. (Az államgépezet irányítása Németországban a parlamenten kívül történik.)

Így a munkásosztály az ő politikai akciójából, a közhatalom befolyásolására irányuló akciójából csak akkor húzhat hasznot, ha nem vesztegel tovább a politikai formák imádásában, ha kiszabadítja magát ama képzelődésből, hogy az államnak és a közigazgatásnak meghatározott formái az ő győzelmének elengedhetetlen előfeltételei. Jóakarattal fogja szemlélni a burzsoáziának minden komoly kísérletét saját politikai szervezetének fejlesztésére, sőt bizonyos körülmények között támogatni is fogja, de gazdasági osztályérdekeiből sohasem szabad egy politikai elv kedvéért hajszálnyit sem engednie, sohasem szabad, hogy valamely, a közhatalom befolyásolására irányuló akciójától elálljon csak azért, hogy ezáltal a burzsoáziának bizonyos politikai ideáljait esetleg meg ne sértse. Itt, mint amott, nemcsak közvetlen érdeke, hanem a társadalmi fejlődés általános érdeke is azt parancsolja neki, hogy az osztályálláshoz a legszigorúbban ragaszkodjék.

3. A munkásosztály mai érdekeinek harmadik csoportjánál, amelyet az intellektuális érdekek neve alatt foglalunk össze, nem kell soká időznünk.

Ez alatt mindama törekvéseket értjük, amelyek a tömegek intellektuális emelését, értelmének a babonák és az elavult tudományok alól való fölszabadítását s a mai tudomány megösmertetését célozzák.

Nem kell körülményesen kimutatni, hogy mily érdek fűződik mai küzdelmei szempontjából a munkásosztály intellektuális fokának emeléséhez. Mindenki tudja, hogy a műveltebb, a vallás előítéleteitől ment, tudányszomjas munkások alkotják minden munkásszervezet magvát.

És e folyóiratban *) ép oly kevésbé kell annak fontosságára reámutatni, hogy mily értéke van ama műveltségnek, amely a munkásoknak lehetővé teszi, hogy az intellektuális funkciókat már a mai társadalomban meghódítsák. Ha egyelőre nem is remélhető, hogy minden intellektuális funkciót össze lehessen egyeztetni a fizikai munkával és hogy nem kizárólag e célra képzett személyek láthatnák el azokat, és ha egyelőre nem is lehet föltételezni, hogy a munkásosztályból föl-emelkedett intellektuelek lényegesen megváltoztatnák a *tömeg* és a *szellemi vezérek* közötti viszonyt: mégsem lehet ama jelenség szimpomatikus fontosságát eléggé hangsúlyozni, hogy a munkásosztály nagyon is képes arra, hogy vezető elemeit saját köréből kiválassza. Ez nem jelent kevesebbet, minthogy a munkásosztály harca és győzelme távolról sem veszélyezteti a *kultúra* további fönnállását.

Csakhogy nem szabad azt hinni, mintha mindaz, amit közönségesen *szellemi kultúrának* vagy *civilizációnak* neveznek, a munkásosztályra nézve is az volna. Ez semmikép sem áll. Oly abszolút kultúr érték, illetve olyan, amelynek fönnállását minden jövőző idők társadalmi életében föl kell tételeznünk, igen kevés létezik. Bizonyos, a társadalmi együttéléstől meghatározott biológiai és fiziológiai tendenciák továbbra is fönnállanak majd, bizonyos általános etikai tételeket — legalább az elméletben — továbbra is követni fognak, bizonyos tudományos megismerések meg fogják tartani érvényüket, de tudásunk, természettudományi, szociológiai, bölcsészeti, etikai és esztétikai kultúránk legnagyobb része a társadalmi értékek relativitása törvényének nagyon is alá van vetve. Amint minden ideológia, mint meghatározott gazdasági forma kísérője, mint meghatározott társadalmi erőviszonyok kifejezője, meghatározott társadalmi célok eszköze százszór újra feléledt és ismét eltűnt, úgy majd annak legnagyobb része is,

*) A *Mouvement Socialiste*-ről van szó, amelyben igen gyakran volt szó az intellektuelek szerepéről a munkásmozgalomban.

amit a polgári társadalom az ő kultúrájának s az ő mindörökké érvényes kultúrájának tart, kell hogy egy új civilizációnak adjon majd helyet.

De, amennyire ez az emberi tudás mai állapota mellett lehetséges, kell hogy mindenki, aki a jövőért munkálkodni akar, jól ismerje az ember helyzetét a természetben és a társadalom mozgási törvényeit.

III.

Az előzőkben megkíséreltük a munkásosztály ama aktuális társadalmi érdekeit megállapítani, amelyek túlmenni a jobb bér- és munkafeltételekre irányuló közvetlen törekvéseken. Gazdasági téren a kapitalizmus lehető gyors fejlődésében, a politikain az államnak a burzsoázia által való meghódításában és az intellektuális téren a modern tudomány terjedésében találtuk ezt. Kimutattuk, hogy a proletariátus ezen érdekeket akkor szolgálja legjobban, ha a burzsoáziára bizza gondjukat — melynek ez a legsajátosabb dolga — és hogy nem kíméli meg semmi harctól, mely akár elődei: a feudalizmus és bürokrácia, akár utóda: a munkásosztály ellen irányul — s hogy csak akkor támogatja, ha ennek fejében gazdasági érdekeket nem kell áldoznia, de egyébként arra szorítkozik, hogy saját szervezeteit kiépítse s megvédje minden támadás ellen. Most még arra kell válaszolnunk, hogy a munkásosztálynak konkrét esetekben mily eszközökkel és mily módon kell ezen aktuális érdekeit képviselnie?

A modern társadalmak egyik legjellemzőbb tünete az államnak kimagasló szerepe benne. Ezen tény tudvalevőleg számtalanszor megállapították s a legkülönbözőbb oldalokról megvilágították. Amíg egyesek a természetes, egészséges fejlődés termékét látják ebben és a jövő képét maguknak másképp megalkotni nem tudják, mint az egyén és a társadalom minden életnyilvánulását szabályozó állam formájában, addig mások nem akarják elismerni, hogy volna az emberiségnek és jövőjének veszedelmesebb ellensége ezen államhatalomnál.

Itt, ahol a munkásosztály aktuális érdekeiről van szó, nem kell sem az egyik, sem a másik végtelmen vitába bocsátkoznunk. Nem titkoljuk, hogy nem vagyunk barátai az etatizmusnak. Mégis itt arra kell szorítkoznunk, hogy megállapítsuk azt a befolyást, amelyet az állam ma a kapitalista társadalomban a munkásmozgalom előfeltételeire és magára szervezeteire gyakorol és hogy szabályokat keressünk oly érdekekért folyó aktuális harca számára, amelyeket már jelenleg ki kell elégíteni.

Az állam mai megjelenésében mint az uralkodó osztályok szervezett erőszaka lép elénk, mint óriásilag kifejlődött szervezet, mely

belenyúl a társadalmi élet valamennyi terébe, minden valamiképp konszolidált megnyilvánulást szabályoz és szankcionált formákba szorít. Még főnnállásának saját alapja is, a gazdasági termelési folyamat és a gazdasági harc gyakran az állam közvetítésével lép elénk, minthogy az uralkodó osztályok egyáltalán nem tartózkodnak attól, hogy a társadalom központosított hatalmi eszközeit tisztára gazdaságtechnikai és gazdaságszervező célokra kihasználják.

Így a munkásosztály mozgalmában lépten-nyomon szembe kerül az állammal. Anélkül, hogy bármiképp is átlépné mai gazdasági érdekeinek szigorúan körülhatárolt területét, egy lépést sem tehet, hogy ne ütközzék össze a törvényekkel. Ha munkások csupán egyesületet akarnak kölcsönös támogatásukra alapítani, már akkor is jogi formáknak kell magukat alávetniök, el kell tűrniök a hatóságok fölügyeleti jogát stb.; ha a legbékésebb gazdasági célokért akarnak propagandát kifejteni, a törvények határozzák meg ennek a formáit, a hangot, eszközeit s határait; ha magánjogi követeléseket akarnak a vállalkozókkal szemben érvényesíteni, úgy törvény írja elő a jogokat s a jogeszközöket; s ha a munkaföltételek megjavítására nyílt harcot akarnak indítani a vállalkozók ellen, hamar tapasztalhatják, hogy a kor, amelyen belül szabadon választott harci eszközöket alkalmazhatnak, hajszálnyi pontossággal van kitűzve szuronyokkal és puskákkal.

Pedig mindezeknél csak a legközvetlenebb gazdasági érdekekről van szó. Mennyivel sokoldalúbban lép föl az államhatalom akkor, amidőn az egész gazdasági politika irányítása, az adó-, vám- és kereskedelmi politika, a világi hatalomnak az egyházzal szemben való kibővítése, a tanítás és a kultúra kérdései kerülnek napirendre!

Mindez azonban, amint már mondtuk, első sorban a burzsoázia dolga. Ami ellenben nem a burzsoázia, hanem egyesegyedül a munkásság dolga: az szervezeteinek mozgásszabadsága.

Ezen szabadságot pillanatnyilag magának a munkásosztálynak szervezett hatalma, tartósan azonban a közhatalom határozza meg. A már kivivottakat folytonosan veszélyeztetik az ellenségek: csak a közhatalom képes arra, hogy a már kiküzdött jogokat biztosítsa. Ehhez pedig szükséges, hogy a «munkásosztály a törvényhozásra és közigazgatásra némi befolyást gyakoroljon.

Ép azért, mert a törvényhozás modern formája: a parlamentarizmus a burzsoázia uralmi formája, bizonyos szuggesztív erő van benne oly irányban, hogy a burzsoázia tisztára külső jelenségnek: a képviselt pártok viszonylagos számának, tulajdonképeni jelentőségénél sokkal nagyobb fontosságot tulajdonít. Örökké aggasztja, hogy az ő szervezetét ellenséges érdekek szolgálatába hajtják.

A burzsoáziának ezen aggodalma — amelyben egyébként az egyes képviselők részéről mandátumuk féltése is nagy szerepet játszik — biztosítékkal szolgál arra, hogy a munkásosztálynak képviselote a parlamentben a politikai szabadságjogok megvonását megakadályozhatja. Ez — és csakis ez — okolja meg a munkásosztálynak a parlamentáris politikában való részvételét. A parlamentben való képviselote állandó nyomást és folytonos fenyegetést gyakorol: engedjétek békében kifejlődni szervezeteinket, különben meglátjátok, hogy romboljuk szét a ti becses jószágotokat!

Ez azon szerep, amelyet a munkásosztály parlamentáris-politikai akciójának a nagy, integrális munkásmozgalomban betöltenie kell. Mindaz, ami ezen túlmegy, az ú. n. *pozitív munkához*, vagyis a burzsoázia dolgainak végzéséhez vezet; mindaz, ami ezen alul marad, szervezeteinek legegyszerűbb előfeltételeiért való folytonos harcra kényszeríti a munkásosztályt.

Nem önkényes konstrukció ez, sem pedig valamennyi árnyalat kielégítésére elővigyázatosan megállapított középút a *par excellence* parlamentáris akció és a direkt akció között. Mi nem hangoztatunk kívánságokat, hanem tárgyilagos tények alapján tárgyilagos fejlődési tendenciákat állapítunk meg. Gondoljunk csak meg:

Miként a primitív kapitalizmus korában a munkásosztály mindenütt csinál politikai mozgalmat, sőt oly államokban, ahol ezt a burzsoázia elmulasztja, maga küzd a parlamentarizmusért, úgy a fejlődött kapitalista államokban, ahol a burzsoázia uralma tökéletesen kialakult és a parlamentáris-politikai *régime*-t a burzsoázia valósította meg, látjuk, hogy egy bizonyos fokon a munkásosztály, amely addig kizárólag a gazdasági harcra és a szakegyesületi szervezkedésre szorított, a parlamentáris-politikai akcióhoz nyúl. Ez az eset ma Nagy-Britanniában s az Egyesült-Államokban, amelyekben — amint tudjuk — a legutóbbi időkben szociáldemokrata mozgalom keletkezett.

Tudjuk, hogy e két államban mily körülmények idézték elő e változást. Mindkét polgári államban a burzsoázia a munkásszervezetekkel folytatott gazdasági harcában a közhatalom kényszerítő és megtorló eszközeihez nyúlt.

Ebből láthatjuk, hogy a munkásosztály mindenütt, ahol szervezeteinek jogi lehetőségeit korlátozták vagy megvonták, ép úgy, mint ott, ahol ezeket előbb megteremteni kell, a politikai harchoz nyúl. Úgy látszik, hogy e politikai szabadságok fönállása társadalmi szükségszerűség, amely — akár akarjuk, akár nem — minden körülmény között érvényesül; És így nem térhetünk ki — bármilyenek legyenek is szubjektív kívánságaink és meggyőződéseink — bizonyos társadalmi szükségszerű-

ségek elől, melyek a *milieu* gazdaságpolitikai jelleméből folynak, amelyben az ország munkásmozgalma működik.

Nem akadályozhatjuk meg, hogy a félig feudális országokban, ahol még maga a burzsoázia sem ébredt tiszta osztálytudatra, nem hogy az állam demokratikus átváltoztatására irányuló harcot vívna, a munkásosztály — annak ellenére, hogy a burzsoáziával már gazdasági harcban áll — ne hevüljön a demokráciáért és, a parlamentarizmusért, ne alkosson szociál-demokrata pártot és hogy mint ilyen, ne áldozná energiájának legnagyobb részét s gyakran legvégső eszközeit oly, reá nézve alapjában véve kis értékű követelésekért, mint amilyen pl. az általános választójog, ily országokban a szociál-forradalmi szakszervezeti mozgalom — a szindikalizmus — alig működhet másként, mint politico-forradalmilag.

Ily országokban alig tehetünk mást, minthogy a szakszervezeti mozgalmat, mint a jövő szociál-forradalmi szervezete csiráját minden erővel fejlesszük, egyébként pedig a dolgok szabad folyását ne zavarjuk, természetesen nem anélkül, hogy ne mutatnánk rá állandóan az egész politikai mozgalom és a parlamentarizmus igen viszonylagos értékére. De egészen másképp alakul a helyzet oly országokban, ahol a burzsoázia maga vette kezébe politikai osztály érdekeinek megvédését, akár úgy, hogy demokratikus intézmények nélkül ugyan, de gazdasági kifejlődése teljességében a közhatalom kormányzásában őt megillető helyet kivívta — többé-kevésbé ez ma a helyzet Németországban — akár úgy, hogy a demokratikus reformokért ő maga veszi föl a harcot, mint talán Oroszországban.

Amíg az utóbbi esetben a munkásosztály nem térhet ki azelől, hogy ne támogassa, tevékenyen a polgári radikalizmust, addig a másik esetben ugyanaz a helyzet áll be, amelyet Angliában s az Egyesült-Államokban már megösmertünk. Nemcsak eszik a szükségszerűség, hogy a munkásosztály a burzsoázia politikai és társadalmi érvényesülésének- útját egyengesse, hanem eszik a lehetőség is, mert többé nem a feudalizmus és a bürokratikus abszolutizmus az, mely a társadalmi fejlődéssel és a munkásmozgalommal szembenáll, hanem maga a burzsoázia. Az egész vonalon a burzsoázia az ellenség. Védelmül a munkásosztály bizonyára továbbra is kell hogy használja a burzsoázia harci eszközeit. De többé nem lesz idegen, sőt ellenséges ügy harcosa. Megkezdődik a munkásosztály harca nemcsak gazdasági átalakulásáért és konszolidációjáért, hanem a végső harc összes egyéb, különleges társadalmi helyzetéből fakadó, saját érdekéért: az egész társadalomnak saját képére való átalakításáért.

És a szociáldemokrácia részére felvetődik a kérdés: vajjon megmarad-e a kitaposott ösvényen, amely nyilvánvalólag a polgári demokrácia útja volt, avagy képes lesz régi programját és hagyományos akcióját új fogalmakkal s új harcmódokkal helyettesíteni?

Ez az pont, amelyen majd *A párt és a szakszervezet* kérdése véglegesen megoldódik.

Ha sikerül az átalakulás, bizonyára igen fájdalmas lesz, annál fájdalmasabb és nehezebb, mennél fejlettebb a szociáldemokrata szervezet, mennél nagyobb a kebelében fönnálló hivatalnoki hierarchia, mennél több a képviselője. Franciaországot illetőleg kézenfekvő, Olasz- és Németországra vonatkozólag statisztikailag kimutatták, hogy a párttagok tetemes része és a pártra adott szavazatok még nagyobb része a burzsoáziához tartozik: e felemás szervezet fölbomlása hatalmas változások nélkül nem mehet végbe.

És honnan vegye a párt új fogalmait? Nyilvánvalóan nem veheti máshonnan, mint annak a társadalmi képződménynek ideológiájából és gyakorlatából, amely osztályjellegét a legtisztábban megővta, mert teljesen hozzáférhetlen a többi osztályok infiltrációjának: a forradalmi szakszervezeti mozgalomtól, a munkásosztály ezen legsajátosabb alkotásától.

A gazdasági, társadalmi és politikai fejlődés mai fokán még nem tudhatjuk, mikép fog e mozgalom véglegesen alakulni. A jövő — bárha talán már a legközelebbi jövő — fogja megmutatni, vajjon kebeléből több alakul-e ki, mint a polgári társadalom megdöntésére irányuló gyakorlat: vajjon konstruktív eszmék és újjáépítő tevékenység fakadnak-e belőle? A munkásosztály politikai harca számára a franciaországi szakszervezetek új eszközöket és utakat mutattak: a direkt akciót, az antimilitarizmust. De a jövő társadalom szempontjából mindez csak negatívum, romboló erők újabb megnyilvánulásai. Franciaországnak gazdasági hátramaradottsága — amelyet mi kivált szakszervezeteinek szétforgácsoltságából következtetünk, mert koncentrált iparnak: nagy vegyes üzemeknek, kartelleknek és trösztöknek nagy központi szervezetek, és magasabb fokon már nem is tulajdonképeni szakszervezetek, hanem ipari szövetségek (*industrial federations*) kell hogy megfeleljenek — sem engedi meg, hogy oly fokra emelkedjenek, ahol már képesek volnának konstruktív munkát végezni. De nem kételkedünk abban, hogy a munkásosztály megtalálja majd a saját útját; mert az új társadalom fölépítése nem csupán az ő akaratán múlik, hanem társadalombiológiai szükségszerűség. A társadalom élete vagy halála függ ettől.

Szabó Ervin